

SKUPŠTINA CRNE GORE

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/21-65/

Podgorica, 7. decembar 2021. godine

INFORMACIJA

O POSJETI PREDsjedNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DJEČJEM DOMU „MLADOST“ U BIJELOJ I DNEVNOM CENTRU ZA DJECU SA SMETNJAMA I TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U HERCEG NOVOM, održanoj 17. novembra 2021. godine

U susret Međunarodnom danu djeteta, koji se obilježava 20. novembra, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović posjetio je Dječji dom „Mladost” u Bijeloj i Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Herceg Novom.

Posjeta je održana 17. novembra 2021. godine.

Po pozivu, u posjeti koja je realizovana u skladu sa Planom aktivnosti Odbora za 2021. godinu učestvovali su: zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić, savjetnica Zaštitnika Jovana Jocović i izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju “Naša inicijativa” Milisav Korać. Iako pozvani, predstavnici Ministarstva finansija i socijalnog staranja, nijesu se odazvali ovoj aktivnosti Odbora, a ocijenjeno je da bi njihovo učešće bilo veoma važno radi rješavanja brojnih problema u ovim ustanovama.

U ime Dječjeg doma “Mladost” sastanku su prisustvovala: Gordana Krnić, socijalna radnica, Sandra Novaković, psiholog, Milka Ćorsović, glavna medicinska sestra, Violeta Čabarkapa Kovačević, rukovodilac Službe za zadovoljenje vaspitno-obrazovnih potreba šticećenika i Sanela Josipović, rukovodilac servisa. Predstavnice Dječjeg doma “Mladost” su zahvalile na posjeti njihovoj Ustanovi naglašavajući da je veoma važno da sa svim problemima sa kojima se suočavaju budu upoznati donosioci odluka.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao da Odbor kroz multisektorski pristup i saradnju sa nadležnim državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava realizuje brojne aktivnosti u cilju postizanja većeg stepena poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda. U skladu sa praksom usvajanja planskih dokumenata Odbor već 11. godinu, na osnovu aktivnosti Skupštine Crne Gore, Programa rada Vlade i Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori sačinjava Plan aktivnosti, čiji Predlog se razmatra na sjednici Odbora u prisustvu predstavnika nadležnih državnih organa, međunarodnih i nevladinih organizacija, koji iznose svoje sugestije na Predlog plana. Prilikom izrade Plana, Odbor se rukovodi ocjenama stanja iznešenim u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori, a pogotovo iznijetim kritikama, pa u cilju njihovog rješavanja utvrđuje konkretne aktivnosti koje realizuje u saradnji sa svim relevantnim subjektima.

Informisao je da se Planom obuhvataju sve važne aktivnosti iz oblasti vladavine prava, odnosno iz domena koji pokrivaju pregovaračka Poglavlja 23 i 24. Akcenat u planovima rada Odbora je na oblastima koje se odnose na: zaštitu od diskriminacije; prevenciju torture i drugih oblika nečovječnog, surovog ili ponižavajućeg postupanja, u skladu sa preporukama CPT-a; zaštitu prava lica lišenih slobode; zaštitu ličnih podataka; zaštitu prava lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na djecu invaliditetom; zaštitu prava djeteta u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta, kao i na intenziviranje međunarodne i regionalne saradnje sa subjektima koji se bave pitanjima zaštite ljudskih prava i sloboda.

Pored razmatranja važnih zakonskih propisa iz oblasti ljudskih prava, čime se Odbor bavi u okviru zakonodavne funkcije Skupštine, ovaj Odbor značajnu pažnju posvećuje kontrolnoj i nadzornoj ulozi.

Istaknuto je da je Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore ustanovljena dodatna obaveza praćenja implementacije Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom na nacionalnom nivou.

Predsjednik Odbora je naglasio da je Odbor realizovao brojne aktivnosti koje se tiču zaštite, promocije i afirmacije prava djeteta, uz podsjećanje da je posebnu pažnju posvetio pravima djeteta polazeći i od činjenice da

je u oktobru 2010. i junu 2018. godine Crna Gora dobila obavezujuće Preporuke Komiteta UN za prava djeteta, pa se Odbor u svom bavljenju zaštitom prava djeteta rukovodio osnovnim principima Konvencije UN o pravima djeteta koji podrazumijevaju: pravo na život, opstanak i razvoj, najbolji interes djeteta, pravo na participaciju i pravo na nediskriminaciju.

Predsjednik je informisao o posjetama ustanovama socijalne i dječje zaštite koje je Odbor realizovao u cilju praćenja stanja u tim ustanovama i aktivnosti koje se preduzimaju na zaštiti prava njihovih korisnika.

Takođe, Odbor je organizovao brojne javne tribine o temama koje se tiču ljudskih prava i sloboda. Odbor je realizovao posjete dnevnim centrima za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Nikšiću (jun 2012. i jul 2018. godine) i u Rožajama (oktobar 2019).

Istakao je da su članovi Odbora za ljudska prava i slobode u prethodnim skupštinskim saziva već dva puta bili u posjeti Dječjem domu „Mladost“ u maju 2012. i martu 2015. Takođe, realizovana je i posjeta Maloj grupnoj kući u Bijelom Polju u novembru 2017. godine, koja je od januara 2019. godine pripojena Dječjem domu „Mladost“.

Gordana Krunić, socijalna radnica sa 33 godine radnog iskustva u Dječjem domu “Mladost” je saopštila da je trenutno u Domu smješteno 90 korisnika, zajedno sa Malom grupnom zajednicom i servisima koji funkcionišu u okviru Ustanove. Njihova primarna djelatnost je zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama. U Maloj grupnoj zajednici u Bijelom Polju je osam korisnika sa kombinovanim smetnjama, a primarna je tjelesna invalidnost i mentalna retardacija umjerenog stepena. U Domu na rezidencijalnom smještaju funkcioniše jedna grupa sa 12 štíćenika u kojoj su djeca sa lakšim mentalnim smetnjama ili su ometeni u razvoju usled drugih uzroka. Jedan vaspitač radi i sa grupom od sedam korisnika, od kojih je četvoro na sedmičnom tretmanu kod neuropsihijatra. Ukupno u Domu imaju oko trećinu djece sa smetnjama u razvoju. Jedan broj djece nema osnovnu dokumentaciju na osnovu koje im se može pružiti zdravstvena zaštita i druge neophodne usluge. Osim toga, od zaposlenih se zahtijeva da budu pratnja djeci iz Doma koja se liječe u bolnici.

Pored rezidencijalnog smještaja, u Domu funkcionišu servisi: Prihvatište za djecu žrtve porodičnog nasilja u kojem je trenutno jedno dijete, Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju u kojem je sedmoro djece, dok su dva zahtjeva za prijem u fazi obrade, Mala grupna zajednica u kojoj su kapaciteti popunjeni, Nacionalna SOS dječja linija i Prelazna stambena jedinica. Planom transformacije Ustanove planirana su još dva servisa.

Psiholog i socijalni radnik jedini rade na osnovnim stručnim poslovima. Rade 24 sata, 365 dana u godini, a vikendom i praznicima imaju najviše posla, jer su tada sva djeca u Domu. Sat pripravnosti im se plaća po cijeni od 0.37 eura.

Socijalna radnica je zaključila da je u Domu otvoreno previše servisa, a nijesu obezbijedeni neophodni finansijski i kadrovski resursi.

Sanela Josipović, rukovodilac servisa, psiholog po struci je saopštila da se suočavaju sa brojnim problemima. Djeca koja borave u Domu imaju raznovrsne probleme koje teško mogu razumjeti oni koji su van Ustanove. Patologija se ispoljava na različite načine i teško je rješavati. Takođe, suočavaju se sa nedostatkom stručnog, obučenog kadra zbog prisutne fluktuacije zaposlenih. Istaknuto je da im veliki problem predstavljaju i pravni akti, limitirani su izmjenama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, posebno u dijelu izmjena uslova za vaspitače. Nekada su te poslove mogli obavljati prosvjetni radnici, a sada vaspitač može biti pedagog, psiholog, socijalni radnik, andragog i specijalni edukator. U problemu su jer ne mogu otpustiti osobe koje rade te poslove dugi niz godina i koji su nosioci posla, a nemaju edukovane osobe koje bi odmah po zaposlenju mogle obavljati takve poslove. Do septembra je pet pripravnika odrađivalo pripravnčki staž, a nakon isteka tog perioda niko od njih nije želio nastaviti da radi u Domu. Prihvatište za djecu žrtve porodičnog nasilja je kapaciteta pet mjesta, a zbog pritiska da prime dijete koje je žrtva trafikinga iako nijesu licencirani za tu uslugu, niti su edukovani za rad sa žrtvama trgovine ljudima, blokiran je cijeli servis narednih devet mjeseci dok osoba žrtva trafikinga ne napuni 18 godina.

Tokom sastanka je istaknuto da se suočavaju sa čestim promjenama direktora koji na početku i ne poznaju funkcionisanje ove Ustanove. Učesnici su informisani da Dječji dom “Mladost” ima dobru saradnju sa lokalnom samoupravom koja obezbjeđuje besplatan prevoz za djecu iz Doma i stipendije za one koji nastave studije iako opština Herceg Novi nije nadležna za Dječji dom “Mladost” koji je državna ustanova. Naglašeno je da bi bilo važno obezbijediti adekvatne obuke zaposlenima koji rade u Domu. Zaposleni su istakli da se bez systemske

podrške probleme ne mogu rješavati. Određeni broj djece sa smetnjama u razvoju nije ni klasifikovan da bi dobili neophodne stručne radnike. Pridruženi servisi nijesu ispraćeni povećanjem stručnog kadra i posebnih timova za svaki od servisa. Transformacija je bila dobro zamišljena, ali u praksi nije smanjen broj korisnika na rezidencijalnom smještaju tako da nije moguće smanjiti broj radnika u tom sektoru.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić je informisala o Mišljenju Zaštitnika i Preporukama upućenim Dječjem domu "Mladost" i Ministarstvu finansija i socijalnog staranja u maju 2021. godine naglašavajući da još uvijek nijesu dobili izvještaj ni od Ministarstva niti od Dječjeg doma "Mladost". Informisala je da su Dječjem domu "Mladost" preporučili:

- da u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja izmjeni i uskladi postojeće pravilnike uskladivši ih sa stvarnim potrebama JU Dječiji dom "Mladost", a u cilju obezbjeđivanja adekvatnog pružanja usluga djeci-korisnicima (u zavisnosti od kategorije i specifičnosti slojevitih i raznovrsnih potreba svakog djeteta pojedinačno);

- da u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja uspostavi mehanizam supervizije rada svih zaposlenih u okviru JU Dječijeg doma "Mladost";

- da u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja uspostavi nezavisni mehanizam povjerljivog lica, koji će na osnovu profesionalnih kompetencija u određenim situacijama neposredno i stručno obavljati razgovor sa djetetom/djecom i vršiti procjenu u zavisnosti od konkretne situacije;

- da obezbijedi adekvatno i transparentno funkcionisanje Tima za zaštitu prava djece i Savjeta za djecu i mlade kako bi ova tijela ispunjavala svoju svrhu zbog kojih su i formirana i

- da stimuliše i obezbijedi adekvatnu saradnju organa starateljstva sa svakim djetetom pojedinačno.

Takođe, zamjenica Zaštitnika Dobardžić je saopštila da su predstavnici Institucije zaduženi za zaštitu prava djeteta uoči godišnjih odmora ove godine više puta boravili u Dječjem domu "Mladost" i sa djecom realizovali kreativne radionice.

Predstavnice Doma su informisale da su preduzete određene aktivnosti na realizaciji preporuka Zaštitnika. Imajući u vidu postojeći stručni kadar i broj korisnika, nemoguće je kvalitetno obavljati sve zadatke. Istaknuto je da su zbog nerada uprave Doma suočeni sa mogućim gubitkom licence od 19. decembra ove godine, jer će rezidencijalni smještaj i Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju izgubiti licencu, Mala grupna zajednica nema licencu, tako da će od servisa ostati SOS telefon i Prihvatište za djecu žrtve nasilja u porodici.

Tokom posjete Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju članovi Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode su razgovarali sa direktoricom Dragicom Kosić i odbornicom u Skupštini opštine Herceg Novi Vesnom Samardžić.

Na samom početku, učesnici posjete su obišli nove prostorije Dnevnog centra koje su useljene tokom ljeta 2021. godine.

Direktorica Kosić je informisala da je kapacitet Dnevnog centra 25 korisnika, a trenutno je smješteno 12. Korisnici su uzrasta do 26 godina, pri čemu je petoro starijih od 18 godina. U Ustanovi su smještena djeca i mladi sa umjerenim i teškim smetnjama u razvoju, dok su u Dnevnom centru koji funkcioniše pri Dječjem domu "Mladost" djeca do 18. godine života. Od stručnog kadra imaju psihologa, pedagoga, socijalnog radnika i pravnika, a angažuju i defektologa. Dnevni centar je počeo sa radom u aprilu 2011. godine, a ljetos su preselili u novu zgradu zbog čega su morali da obnove i licencu za rad. Istakla je da su licence uslovile brojne probleme u funkcionisanju dnevnih centara. Uz bolje smještajne kapacitete, pokrenute su obuke i savjetovanja za djecu, roditelje i zaposlene u Centru. Usled pandemije korona virusa, suočavali su se sa brojnim problemima, ali uz dodatnu pažnju, nijedno dijete koje pohađa Dnevni centar nije inficirano koronom.

U okviru jednogodišnjeg projekta Evropske unije "Poboljšanje kvaliteta usluga koje se pružaju djeci sa smetnjama i teškoćama u razvoju kroz uvođenje novih usluga obuke i savjetovanja za djecu, roditelje i zaposlene" koji se realizuje od januara 2021. godine obezbijedili su dvije akreditovane obuke za zaposlene kako bi dobili potrebne bodove i sačuvali licence i akreditovali su program kod Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu za koji su dobili rješenje tako da mogu biti edukatori u dijelu koji se tiče savjetovanja. Kroz ovaj projekat su obezbijedili psihijatra, psihologa i defektologa koji dolaze sedmično. Takođe, uspjeli su kupiti i kombi vozilo.

Najveći problem im je kada roditelji djeci koja su agresivna i koja imaju ozbiljne smetnje ne žele da daju terapiju, pa su razgovorom ljekara sa roditeljima uspjeli da ih ubijede da je adekvatna i blagovremena terapija njihovoj djeci neophodna. U tom poslu, četiri porodice su uspjeli ubijediti da je njihovoj djeci neophodna terapija, dok sa porodicom jednog dječaka nijesu uspjeli u tom poslu. Psiholog i defektolog rade samo sa djecom, dok psihijatar radi i sa njihovim roditeljima. Direktorica je podsjetila da Ministarstvo finansija i socijalnog staranja izdvaja samo 150 eura mjesečno po korisniku. Tokom sedmice im je najavljena prva monitoring finansijska posjeta resornog Ministarstva finansija i socijalnog staranja. Naglasila je da je intencija da se ovakve usluge vrata na lokalni nivo, što je prihvatljivo, ali nemoguće je otvarati nove servise za djecu bez obezbjeđivanja adekvatnih sredstava. Istakla je da su prošle godine iz Ministarstva rada i socijalnog staranja, pozivajući se na Mišljenje Zaštitnika i zloupotrebom tumačenja tog Mišljenja u kojem je Zaštitnik ukazao da Ministarstvo rada i socijalnog staranja treba da preduzme sve aktivnosti na primjeni člana 157 i 158 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojima je propisano utvrđivanje kriterijuma i mjerila za utvrđivanje cijene usluga socijalne i dječje zaštite, utvrđivanje cijene i učešće korisnika u troškovima usluga, ovim ustanovama ukazivali da će prekinuti finansiranje iz razloga što na opštinskom nivou nije donešen pravilnik o cijenama usluga i učešću korisnika u troškovima. Smatra da je procedura dobijanja licence veoma komplikovana i zbog dozvole za dobijanje licence u novom objektu korisnicima nijesu bili u prilici da pružaju usluge od početka juna do polovine jula 2021. godine, a posledice toga snosili su korisnici i njihove porodice. Takođe, istakla je da se i predstavnici nevladinih organizacija koje pružaju usluge djeci sa smetnjama u razvoju suočavaju sa problemima u dobijanju licenci. Ukazala je službenici Ministarstva finansija i socijalnog staranja koji rade na uslugama i rješavaju podnijete zahtjeve, ali i neposredni izvršiocu usluga treba da budu svjesni da njihove plate i rad plaćaju građani Crne Gore i da jedni prema drugima treba da se odnose s poštovanjem i podrškom, a ne da se nastupa sa pozicije moći, što se u praksi dešavalo. Posao sa djecom sa smetnjama u razvoju je težak i stresan i utiče na život svih zaposlenih.

Odbornica Vesna Samardžić je apelovala da poslanici i predstavnici relevantnih institucija doprinesu da se zakoni i podzakonski akti u ovoj oblasti prilagode stvarnim potrebama. Saopštila je da je Opština Herceg Novi dosta uradila za Dnevni centar. Godišnje se oko 130.000 eura u budžetu Opštine Herceg Novi opredjeljuje za Dnevni centar, a troškovi resornog Ministarstva su bili od 18.000 do 20.000 eura. 2014/2015. godine Američka mornarica je obezbijedila oko 200.000 dolara za izgradnju Dnevnog centra, dok je Opština izdvojila preko 80.000 eura, a resorno Ministarstvo svega 3.000 eura nakon 15 poziva i molbi. Opština Herceg Novi godišnje izdvaja između 350.000 eura i 500.000 eura za socijalna davanja. Postoji mogućnost nadogradnje Dnevnog centra ukoliko se ukaže potreba za dodatnim servisima. S obzirom da već imaju 5-6 korisnika koji su zainteresovani za servis za odrasle osobe sa invaliditetom, planiraju otvaranje tog servisa i dogradnju novih prostorija površine od 100 metara kvadratnih. Boravak djece sa smetnjama u razvoju u dnevnim centrima je veoma koristan i sa stanovišta njihove socijalizacije, a u vrijeme kada su djeca u ovim ustanovama njihovi roditelji mogu da se posvete drugim obavezama. Zaključila je da država polako pokušava da prepusti lokalnim upravama otvaranje i formiranje servisa, a izmiče se kad je riječ o finansiranju. Ocijenila je da u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja nemaju ni senzibiliteta za potrebe lica sa invaliditetom i drugih ranjivih kategorija stanovništva. Istakla je da je evidentan loš odnos između državne i lokalne uprave iako je u poslovima socijalne i dječje zaštite neophodan partnerski odnos.

Odbornica Samardžić je istakla da opština Herceg Novi preduzima brojne aktivnosti u domenu socijalne i dječje zaštite, a lokalno stanovništvo koje je u stanju socijalne potrebe ističe da oni pomažu samo izbjeglicama i Romima. Trenutno rade šest stanova za žene koje žive u barakama, na zemljištu bivšeg PKB-a, preduzeća u stečaju. Neprihvatljivo joj je kad im iz Ministarstva finansija i socijalnog staranja saopšte da je to posao Opštine, jer je to posao svih koji se bave socijalnom zaštitom. Takođe, od njih se zahtijevalo da obezbijede licence za gerontodomaćice, a njih devet obilazi 80 korisnika i taj servis u opštini Herceg Novi funkcioniše od 2005. i godišnje izdvajaju 45.000 eura za plate gerontodomaćica. Korisnici tih usluga ne plaćaju nikakvu nadoknadu, već Opština finansira ovaj servis. Saopštila je da ne osjeća iskrenu posvećenost Ministarstva finansija i socijalnog staranja ovim problemima, iako svuda ima i profesionalaca. Uporno se insistira na decentralizaciji, ali u smislu da se na lokalni nivo prebace samo obaveze, a ne i novac koji je potreban.

Iz Ministarstva finansija i socijalnog staranja im je sugerisano da moraju donijeti lokalni akcioni plan za ovu oblast, što je Opštini prihvatljivo i logično donekle, ali je interesantno da je Ministarstvo određenim opštinama nudilo pomoć u donošenju lokalnih akcionih planova i upućivalo ih na konsultanta, koji je bivši javni

funkcioner Ministarstva rada i socijalnog staranja. Najavila je da će u narednih dva mjeseca u saradnji sa partnerima iz lokalne samouprave uraditi lokalni akcioni plan, pa će ispratiti da li će im Ministarstvo obezbijediti sredstva za nove usluge, među kojima je i servis za osobe starije od 27 godina.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović je mišljenja da nije trebalo spajati resor finansija sa resorom socijalnog staranja.

Direktorica Dnevnog centra Dragica Kosić smatra da porodice korisnika ne treba da participiraju u finansiranju njihovog boravka u dnevnim centrima, već da država mora imati razumijevanje i nastaviti plaćanje iz budžeta.

Na sastanku je ukazano da je Odbor za ljudska prava i slobode u septembru 2019. godine održao Konsultativno saslušanje na temu "Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori" i da je Odbor donio Zaključak (u 10 tačaka) koji je upućen Kolegijumu Predsjednika Skupštine na informisanje i nadležnim institucijama, na realizaciju. Naglašeno je da je Odbor Planom aktivnosti za 2021. godinu utvrdio održavanje Kontrolnog saslušanja predstavnika nadležnih institucija u cilju praćenja realizacije Zaključaka sa Konsultativnog saslušanja i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori koje će biti realizovano u IV kvartalu ove godine. Na kontrolno saslušanje će biti pozvan i određeni broj direktora dnevnih centara i nevladinih organizacija koje se bave ovom problematikom kako bi ukazali na probleme sa kojima se suočavaju.

Zaključeno je da multisektorska saradnja između države, lokalnih uprava i ustanova socijalne i dječje zaštite mora da bude na većem nivou kako bi ovi servisi bolje funkcionisali. Ocijenjeno je da zaposleni u Dječjem domu "Mladost" i Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Herceg Novom rade veoma težak posao, što zahtijeva veću podršku i pomoć od strane državnih organa, prvenstveno resornog Ministarstva finansija i socijalnog staranja.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović